

RIJKSUNIVERSITEIT GENT
Seminarie voor Vlaamse Dialektologie
Blandijnberg 2
9000 GENT

Vragenlijst 24

juni 1980

tel 091/25.76.11
toestel 4104

VEEZIEKTEN

Bij deze uitvoerige lijst over veeziekten kunt U best te rade gaan bij oudere boeren, veekekers of ook veeartsen die bekend zijn met de volksbenamingen voor ziekten of aandoeningen van het vee.

Om portkosten te sparen vragen we u alleen het antwoordvel in te vullen en terug te sturen. De vragen zelf kunt u behouden.

Een aantal ziekten komen voor bij meer of alle diersoorten, bijv. mond- en klauwzeer bij alle tweehoevigen of TBC bij alle diersoorten. Hoewel het om dezelfde ziekte gaat, kan die bij verschillende diersoorten verschillende dialektbenamingen krijgen. Daarom wordt hier bij verschillende diersoorten wel eens naar de naam van eenzelfde algemene ziekte gevraagd. Uit de antwoorden zal dan wel blijken of het geboden woordmateriaal ook werkelijk per diersoort verschilt of kan verschillen.

Bepaalde ziekteverschijnselen zoals buikkrampen of diarree kunnen zeer verschillende oorzaken hebben en medisch gezien bij verschillende ziekten behoren. Toch is het best mogelijk dat de dialektbenaming voor die verschillende soorten buikkrimp of diarree toch één en dezelfde is. Daarom willen wij er u attent op maken, dat niet elke veeartsenijkundig onderscheiden ziekte ook een typische dialektbenaming heeft, en dat omgekeerd heel vaak alleen de benaming van bepaalde symptomen gangbaar is om één of meer ziekten aan te duiden. Tenslotte wordt hier ook gevraagd naar gebreken of afwijkingen die geen echte ziekten zijn.

Af en toe zijn dialektbenamingen gesuggereerd om de informant op de weg te helpen. Gelieve ze alleen over te nemen nadat u goed hebt nagevraagd of het woord in de betreffende betekenis in het plaatselijk dialekt gangbaar is.

Bij het samenstellen van deze vragenlijst is dankbaar gebruik gemaakt van de syllabus "Besmettelijke ziekten" van Dr. A. Devos, hoogleraar aan de Fakulteit voor Diergeneeskunde van de Rijksuniversiteit Gent, en van de hoofdstukken over veeziekten in het Woordenboek van de Brabantse dialekten van de hand van Drs. Jan Berns. Een speciaal woord van dank verdient Dr. Walter Top, werkleider aan de Fakulteit voor Diergeneeskunde van de Rijksuniversiteit Gent voor zijn deskundig advies bij het samenstellen van de vragenlijst. Ook het werk van Dr. J. Wouters, "Volksdiergeneeskunde", Wetteren, 1966, was ons van groot nut.

Z I E K T E N V A N H E T R U N D

1. Kalverkramp (wetensch. benaming : kalvertetanie)

De ziekte komt voor bij kalveren van vier tot acht weken die uitsluitend op volle melk leven en zodoende teveel eiwitten en te weinig mineralen opdoen en met name aan magnesiumgebrek lijden.

Symptomen : de dieren worden eerst zenuwachtig en prikkelbaar; daarna zijn hun bewegingen niet meer gecontroleerd : ze draaien rond, lopen heen en weer en botsen overal tegenaan. Bij prikkels en rustverstoring kunnen ze hevig gaan brullen en schuimbekkend neervallen. De ziekte komt weinig voor, maar ongeveer dezelfde verschijnselen kunnen zich voordoen ook bij oudere dieren ten gevolge van loodvergiftiging (aflikken van loodmenie) of hersen(vlies)ontsteking.

2. Kalverdiarree of witte diarree (wet. ben. : collibacillose)

Deze diarree treedt meestal op in de eerste levensweek. Aanvankelijk bemerkt men zwakke endeldarmpersingen. De mest wordt spoedig dun en geel tot oranje gekleurd en is stinkend. Daarna wordt de ontlasting grauw leemachtig en door bloedbijmenging soms rood. Het kalf wordt zeer suf en drinkt niet meer; benen, neus en oren worden koud; de ogen gaan diep in de oogkassen liggen. Na verloop van enkele tijd gaat het dier wankelen op de achterpoten. Na een of meer dagen kan de dood intreden.

3. Kalverdifterie

Het typische symptoom van deze ziekte is een opgezwollen wang, waardoor het dier moeilijk zijn mond kan openen. Doet men dit wel dan bemerkt men aan tong of gehemelte of in de keel dikke geelgrijze of bruine vliezen, waaronder diepgaande verzweringen zitten, die tot in spieren en been kunnen gaan. De kalveren hebben koorts, zijn suf en gaan sterk vermageren. Ook de luchtwegen en darmen kunnen worden aangetast, waardoor neusvloeing, hoesten en benauwdheid of diarree kunnen ontstaan. De ziekte wordt veroorzaakt door de necrosebakterie.

(Dialektische benaming : *dikke kaak, kroep*).

4. Geel water, gewrichtsontsteking (wet. ben. : polyarthritis)

Deze ziekte komt vooral voor bij kalveren en veulens. (Bij veulens heeft ze misschien ook een andere naam). De gewrichten van het jonge dier zijn gezwollen omdat er een vocht in ontstaat dat geelachtig is. De oorzaak is meestal een besmetting langs een navelwond of langs de mond; het moederdier blijft kiemdrager. De ziekte heeft meestal een dodelijke afloop en als de dieren ervan genezen, blijven ze steeds minderwaardig en bovendien is het vlees niet geschikt voor consumptie.

5. Besmettelijk verwerpen (ziekte van Bang, Brucellose)6. Kalfziekte of melkziekte (wet. ben. : hypocalcemie)

Een stofwisselingsziekte tengevolge van gebrek aan calcium bij het plots op gang komen van de melkafscheiding na het kalven (een enkele keer al voor het kalven). De koe wordt slaperig en heeft weinig eetlust; ze gaat eerst trippelen met de achterpoten, daarna wordt ze zwak op de achterhand, valt om en blijft als verlamd liggen. Het dier is suf, herkauwt niet meer, steunt en rochelt. Soms treden ook spierkrampen op.

(Dial. ben. : *kalfziekte, kalverziekte, kipziekte, melkziekte, moere (in de kop), slaapziekte*).

7. Slepende melkziekte (wet. ben. : acetonurie of acetonemie)

Een stofwisselingsziekte. De dieren hebben een grillige eetlust, vermageren sterk en ze geven weinig melk. Adem, urine en melk ruiken zuur en ook de mest heeft een afwijkende kleur en geur.

(Dial. ben. : *suikerziekte, leverziekte, stalziekte, melkziekte, slepende melkziekte, ...*).

8. Kopziekte (wet. ben. : hypomagnesimie)

Kopziekte wordt vaak in één adem genoemd met melkziekte. Toch zijn er belangrijke verschillen. Terwijl de melkziekte aan een gebrek aan calcium te wijten is, ligt de oorzaak van de kopziekte bij een gebrek aan magnesium. De ziekte komt vooral voor in het voorjaar als de dieren pas in de wei zijn. De eerste verschijnselen zijn een zekere schrikachtigheid en nervositeit en verminderde melkgift. Wordt de ziekte in dit stadium niet onderkend, dan verloopt ze snel en fataal : spoedig kan het dier niet meer staan, er treden hevige krampen op en na enkele uren sterft het.

(Dial. ben. : *ga(r)sklem, ga(r)skramp, kopziekte, weiziekte*).

9. Miltvuur (wet. ben. : antrax)

Een zeer besmettelijke en gevaarlijke ziekte. Soms sterven de dieren zonder voorafgaande verschijnselen plots en met krampachtige stuipen. Dan liggen ze dood op hun buik, de poten onder het lijf getrokken. Ofwel sterft het dier na hevige koorts- en pijnaanvallen. De slijmvliesen zijn hoog roodblauw gekleurd, en daar het bloed niet meer stolt, komen, vooral na de dood, bloedingen voor uit neus, mond, aars en schede. Bij het slachten blijkt de milt enorm opgezet te zijn. De ziekte was vroeger dikwijls plaatsgebonden omdat de smetstof met het begraven kadaver in de grond terechtkwam en er in de vorm van sporen jarenlang levensvatbaar bleef. Door graven, uitspoelend grondwater, regenwormen en mollen worden de sporen weer naar boven gebracht.

(Dial. ben. : *kool, koolziekte, koolvier, miltvier, vier*).

10. Leverbotziekte (wet. ben. : fasciola hepatica)

De leverbot is een worm die parasiteert in de galgangen van de lever en daar ontsteking veroorzaakt die de lever belet te functioneren. Daardoor wordt galvocht in het bloed opgenomen en krijgen de slijmvliesen een geelachtige kleur. Dat is vooral te merken aan het wit van de ogen. De dieren vermageren en verkwijnen.

(Dial. ben. : *geelzucht, leverziekte, ...*).

11. Longwormziekte (wet. ben. : dictyocaulus viviparus)

Een ziekte veroorzaakt door larven die vooral in natte weiden tijdens de zomer worden opgenomen. Vooral jonge runderen worden er door aange-tast. De verschijnselen zijn hoesten, kortademigheid, matheid en bleekzucht.

(Dial. ben. : Westvl. *ga(r)shoest*; Oostvl. *weiziekte*).

12. Longjacht (wet. ben. : peripneumonia)

Deze ziekte komt relatief weinig voor en dan vooral bij oudere dieren, vooral wanneer ze in het nagraas grazen; ze kan ook het gevolg zijn van de bovengenoemde longwormziekte. De zieke dieren hijgen en/of hebben last van hevige benauwdheid, ze hoesten en krijgen soms astma-aanvallen. Toch is het hoesten opvallend minder als bij de laatstgenoemde ziekte.

13. Boutvuur (wet. ben. : gangrena emphysematosa)

Een gasvormende ontsteking, veroorzaakt door een bodembakterie, die in de vorm van sporen met het voedsel of via een wonde wordt opgenomen.

De besmetting ontwikkelt zich vooral in het vlees van de bil, maar ook aan de lendenen, schouders of hals. Daarbij worden door gasophopingen zwellingen gevormd, die niet warm of pijnlijk zijn. De eerste symptomen zijn kreupelheid en een eigenaardig trekken met één of beide achterpoten. Dat gaat gepaard met kortademigheid en verminderde eetlust. De ziekte tast in de regel alleen jonge dieren aan en is meestal dodelijk.

(Dial. ben. : *boutvuur, koud vuur, vuur in de bil*).

14. Tetanos, klem

Deze ziekte die bij alle dieren en ook de mens voorkomt, wordt veroorzaakt door bacillen die via een wonde binnendringen en een giftig produkt afscheiden dat de bewegingszenuwen aantast waardoor de spieren een sterke krampachtige samentrekking vertonen. Het dier sterft door kramp van de ademhalings- en hartspier.

15. Trommelzucht (wet. ben. : tympanie)

Overvulling van de pens met koolhydraatrijke of andere snel gistende voeders geeft aanleiding tot trommelzucht met schuimvorming. Een afsluiting van de slokdarm, bijv. door een stuk biet of aardappel geeft aanleiding tot gasophoping in de pens. In beide gevallen gaat de pens steeds meer uitzetten, zodat de linkerflank boven de rug uit kan gaan steken.

a) hoe heet de aandoening in het algemeen ?

16. b) hoe zegt men : opzwellen ?

17. c) hoe zegt men : opgezwollen zijn ?

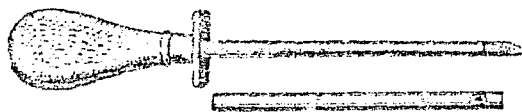
18. d) hoe heet het rund dat aan trommelzucht lijdt ?

19. e) hoe zegt men dat de slokdarm van de koe verstopt is door een brok voeder ?

20. f) Om de slokdarm te openen, wordt de vastgeraakte brok met een sonde doorgestoken. Hoe heet dat ?

21. g) Als allerlei via de mond toegediende remedies niet helpen is men verplicht een opening te maken via de flank om het gas te laten ontsnappen. Hoe heet die handeling ?

22. h) Hoe heet de speciaal daarvoor bestemde dolk in een buisje die daarvoor gebruikt wordt ? (ZIE TEKENING)

23. Een vreemd voorwerp opgegeten hebben

Meestal is het een ijzeren voorwerp dat in de netmaag blijft steken, waardoor een ernstige spijsverteringsstoornis ontstaat ten gevolge van een plaatselijke buikvliesontsteking. De dieren herkauwen niet meer, nemen geen voedsel meer op en hebben soms een lichte trommelzucht.

24. Borstwater (wet. ben. : Pericarditis)

Soms kan het opgenomen scherp voorwerp direkt op het hart drukken en een hartvliesontsteking veroorzaken. Hoe noemt men deze aandoening ?

25. Wormkwaal (wet. ben. : helmintiasis)

In de maag en darmen van runderen en andere dieren komen verschillende soorten wormen voor. Als ze parasiteren veroorzaken ze vermagering, bloedarmoede, diarree of verstopping. Hoe heet dit verschijnsel in uw dialect ?

(Dial. ben. : *aalschijt(e)*, *wormschijt(e)*).

26. Diarree, dunne en overvloedige ontlasting

27. Uierontsteking (wet. ben. : mastitis)

Verschillende bacteriën kunnen uierontsteking veroorzaken, meestal zijn het streptokokken. De infectie geschiedt meestal via het slotgat van de speen; er ontstaat een ontsteking van de melkgangen en melkblaasjes. Bij een akute uierontsteking (op één of meer kwartieren) is de melk sterk veranderd : etterig of bloederig of met vlokjes. Hoe heet in uw dialect :

a) de uierontsteking ?

28. b) de ontstoken uier ?

29. c) de veranderde melk ?

30. d) de vlokken in de melk ?

31. Wrang, besmettelijke uierontsteking (wet. ben. : pyogenesmastitis of zomermastitis)

De wrang is een bepaalde soort uierontsteking. In de dialektische benoeming ervan zal men misschien geen onderscheid maken met de hierboven genoemde ziekte. De besmettelijke uierontsteking komt vooral voor bij droogstaande koeien en bij vaarzen 's zomers in de weide. De ziekte begint zeer snel, het zieke kwartier zwelt, voelt hard en warm aan en is zeer pijnlijk. Het uiervocht is dun en vloeibaar, van een gele of grauwe kleur, meestal echter dik en bruinachtig, en het stinkt. Het aangetaste uierkwartier is verloren. De ziekte wordt veroorzaakt door de etterbakterie *Corynebacterium pyogenes*, en ze is zeer besmettelijk, o.a. ten gevolge van kiemoverdracht door insecten.

32. Wilde zucht, jacht (wet. ben. : uieroedeem)

De aandoening van de uier wordt veroorzaakt door abnormaal grote hoeveelheden vocht in het onderhuidse bindweefsel van de uier, ook van de schaamstreek en soms zelfs van de buikstreek. Dat doet zich voor na de kalving, bij sommige koeien na elke kalving. Als het vocht niet volledig weer verdwijnt wordt het vervangen door bindweefsel, waardoor de uier elk jaar omvangrijker wordt zonder dat het klierweefsel zelf toeneemt, m.a.w. de koe krijgt een vleesuier of hanguijer.

(Dial. ben. : *de jacht*).

33. Chronische nier- en ^{nier} bekkenontsteking (wet. ben. : pyclonyphritis)

De ziekte is een ontsteking van de urinewegen en in een verder stadium van de nier(en) en het nierbekken. De kwaal komt bijna uitsluitend voor bij het vrouwelijke dier, meestal tengevolge van een besmetting bij het kalven. Een typisch symptoom is het veelvuldig urineren in kleine hoeveelheden. De urine is vaak troebel, etterig of bloederig.

34. Tuberculose

Een slepende ziekte waarbij verschillende organen aangetast kunnen worden door tuberkulobacteriën. Over het algemeen blijven de dieren achter in groei, ze hebben een verminderde eetlust en melkafscheiding. Door intense opsporing en algemene likwidatie van zieke dieren

is de rundertuberculose fel verminderd.

- a) wat is/was de dialektbenaming van de ziekte ?
- 35. b) Hoe zegt men : de tuberculineproef uitvoeren op een rund ?
- 36. c) Hoe heet een rund dat lijdt aan tuberculose ?
- 37. d) Hoe heet een stal waar nog tuberculineuse dieren zijn ?
- 38. e) Hoe heet een stal zonder lijders aan tuberculose ?

39. Open tuberkulose

Een vorm van tuberkulose waarbij tuberkuleuze haarden in verbinding staan met de buitenwereld. Het meest komt open longtuberkulose en open uiertuberkulose voor.

40. Hoe heet een dier dat lijdt aan open tuberkulose ?

41. Ziekte van Johnne of paratuberkulose

Een chronische dysenterie bij vee; een pseudo-tuberkuleuse enteritis, veroorzaakt door *Mycobacterium paratuberculosis*. De ziekte manifesteert zich pas lang na de besmetting. De dieren lijden aan chronische diarree. De ontlasting stinkt en is soms slijmerig. De dieren vermageren fel en raken uitgeput.

(Waarschijnlijk kent het dialekt geen specifieke naam voor deze ziekte, tenzij dan de benoeming van de meest specifieke symptomen).

42. Borstziekte, longontsteking (wet. ben. : pleuropneumonia contagiosa bovum).

Een combinatie van pneumonie en pleuritis. Een ontsteking van de longen en het borstvlies. De ademhaling gaat sneller; de dieren hoesten of maken een steunend geluid bij het uitademen.

(Dial. ben. : *fleuris, pleuris*).

ZIEKTEN OF AFWIJKINGEN IN VERBAND MET DE VOORTPLANTING

43. Baarmoederontsteking (wet. ben. : endometritis)

Een voortdurende uitvloeiing van etter (witte vloed) uit de schede ten gevolge van een ontsteking in de baarmoeder, waarin soms een grote hoeveelheid etter kan opgehoopt zijn.

(Dial. ben. : *vuil verliezen*).

44. Lijfbieden (wet. ben. prolapsus vaginae)

Het uitzakken van de bovenwand van de schede, die bij de liggende koe te zien is als een roze bol die buiten de schaamlippen uitsteekt. Het gebrek komt meestal voor bij drachtige dieren en verdwijnt na de kalving, om bij een volgende dracht in ergere mate weer te keren.

- a) Hoe heet de aandoening ?

(Dial. ben. : *het rood/rooi uitsteken, - voren steken*).

45. b) Hoe heet de zichtbare roze bol ?

46. c) Hoe heet een koe die aan dit gebrek lijdt ?

47. Uitpersen van de baarmoeder (wet. ben. : prolapsus uteri)

Het uitzakken van de baarmoeder na de kalving.

(Dial. ben. : *het (kalver)bed uitsteken, - uitsmijten, de lijfmoere afsmijten*).

48. Achterblijven van de nageboorte (wet. ben. : retentio secundinarum)

Het niet op tijd afkomen van de nageboorte.

49. Brulziekte (wet. ben. : nymphomanie)

Een afwijking aan de eierstokken van de koe, waardoor het dier voortdurend tochtig is. Tegelijk is de koe onvruchtbaar. De koeien maken een eigenaardig brullend geluid als ze geprikkeld worden. Ze hebben slappe bekkenbanden en ze groeien slecht.

50. a) Hoe noemt men de ziekte ?
b) Hoe noemt men zulk een koe ?

(Dial. ben. : *verstierdheid*).

+++++

51. Stalhoeven

Als de runderen op stal staan hebben ze weinig of geen beweging; daardoor slijten de hoeven of klauwen minder af en kunnen ze zodanig lang uitgroeien dat ze vooraan opkrullen. Dat heeft een zeer nadelige invloed op de beenstand en veroorzaakt een moeilijke gang en vermoeidheid.

52. a) Hoe noemt men zulke hoeven ?
b) Heeft een rund met zulke poten een naam ? Welke ?

(Dial. ben. : *kurketrekkersklauwen, stalklauwen, volvoet(igheid)*).

53. Zoolzweren

Een of meer zweren op de buitenklauw van de achterpoot. Komt vooral voor bij dieren met grote melkgift.

(Dial. ben. : *kriek(e)*).

54. Tussenklauwontsteking (wet. ben. : panaritium)

Tussen de twee hoeven van het rund kunnen soms verwondingen ontstaan die gaan etteren of de huidplooi tussen de hoeven kan door een besmettelijke virusontsteking aangetast worden. In dat laatste geval kan de besmetting overgaan op de klauwlederhuid, waardoor week sponzig hoorn wordt gevormd. Hoe heet deze aandoening ?

(Dial. ben. : *feit, moerevet, kloofpoot, kleufpoot, polderpoot, weipoot, slek*).

55. Krampe

56. Mond- en klauwzeer (wet. ben. : aphtae epizooticae)

Een akute koortsverwekkende virusinfectie, vnl. bij runderen, maar ook wel bij varkens, geiten en schapen, waarbij in het mondslijmvlies en ook tussen de hoeven een blaasjesuitslag ontstaat. De ziekte is zeer besmettelijk en kan zich in korte tijd epidemisch uitbreiden. Er bestaat dan ook een strenge reglementering i.v.m. de bekendmaking van de ziekte en het in quarantaine houden van de dieren.

(Dial. ben. : *muilplaag, pootziekte*).

57. Schurft (wet. ben. : scabies)

Een zeer hardnekkige, heftig jeukende huidaandoening veroorzaakt door mijten die in de huid gangen graven. Het gevolg is dat de dieren zich steeds weer krabben en wrijven, waardoor huidinfecties en korsten ontstaan. In verregaande gevallen leidt schurft tot aftakeling en uitputting van het dier.

(Dial. ben. : *schurf(t), krauwte*).

58. Huidschimmelziekte (wet. ben. : trichophytia)

Een huidaandoening veroorzaakt door een schimmel. Er ontstaan eerst kleine knobbeltjes die afschubben; die plekjes vergroten en worden korstig. In een paar weken groeien ze uit, meestal in ronde of ovale vorm. Bij het rund komen de plekken vooral voor op de kop, de hals en de aarsstreek, minder op de romp of poten. Na enkele maanden vallen de korsten af en blijft er een kale plek waarin het haar langzaam teruggroeit. Kent u een dialektbenaming voor :

- a) de ziekte in 't algemeen ?
- 59. b) de schilferachtige plekken ?
- 60. c) de kale plekken of ringen ?
(Dial. ben. : (*Sinte*) *Katharinewiel*(en), ...).

61. Runderhorzel(ziekte) (wet. ben. : hypodermosis)

De runderhorzel (*hypoderma bovis*, een vlieg uit de familie der *Ostridae*) legt in de zomer zijn eitjes aan de haren van het rund. Na enkele maanden kruipen er larven uit die zich eerst tijdelijk in de onderhuid vestigen, dan verder door het lichaam trekken en tegen de winter weer onder de huid (vooral van de rug) terechtkomen. Daar blijven ze zitten en groeien in een onderhuidse bult waarin ze door perforatie van de huid kunnen ademen. In mei, juni breken ze uit, vallen op de grond en boren zich in de grond om er te verpoppen. Na vijf, zes weken komt de vlieg tevoorschijn.

- a) Hoe heet de aandoening in 't algemeen ?
- 62. b) Hoe heet de onderhuidse wormbult ?
- 63. c) Hoe heet de larve van de runderhorzel ?
- 64. d) Hoe heet de runderhorzel, de vlieg ?
- 65. e) Hoe heet het gat door een larve geboord in de huid van een rund ?

65bis. Kent u nog een andere ziekte of aandoening van het rund, waarvoor uw dialekt een volksbenaming kent ?
Wat is die naam ? Wilt u de ziekte of aandoening even duidelijk omschrijven ?

Z I E K T E N V A N H E T P A A R D

66. Geel water (wet. ben. polyarthritis)

Een gewrichtsontsteking van het veulen (komt ook voor bij kalveren en andere jonge dieren) waarbij een ophoping van geelachtig vocht ontstaat in de gewrichten. De oorzaak is meestal een besmetting langs een navelwond.

(Dial. ben. : *geel(uw) water*).

67. Bronst diarree bij veulens

Als de merrie 10 à 11 dagen na het werpen voor het eerst weer bronstig is, brengt de verandering in de hormoonspiegel ook een wijziging in de melk mee, zodat het veulen dan vaak wat diarree heeft. Kent u een dialectbenaming voor die diarree ?

68. Maandag- of Pinstierziekte (wet. ben. : myoglobinurie)

Een stofwisselingsstoornis in de spieren van de achterhand van het paard. De aanleiding tot de aandoening is overmatige voeding tijdens een periode van rust. Tijdens die rustperiode hoopt zich een overmaat aan suiker op in de spieren. Van zodra het dier weer aan het werk gaat verbrandt de suiker en het hierbij vrijkomende melkzuur beschadigt de spieren. Het paard gaat zweten en wordt stijf. Laat men het niet meteen rusten dan zakt het door zijn achterstel. (Dial. ben. : *zondagsziekte, maandagsziekte*).

69. Buikkrimp, koliek

De buikpijn van een paard kan verschillende oorzaken hebben : maag- of darmstoornissen, winden in de buik of verstopping. De dieren zijn onrustig en kijken naar de buik. Ze zweten, gaan beurtelings liggen en opstaan, soms slaan ze met de poten naar de buik of wrentelen ze zich op de grond. Hoe heet die aandoening ?

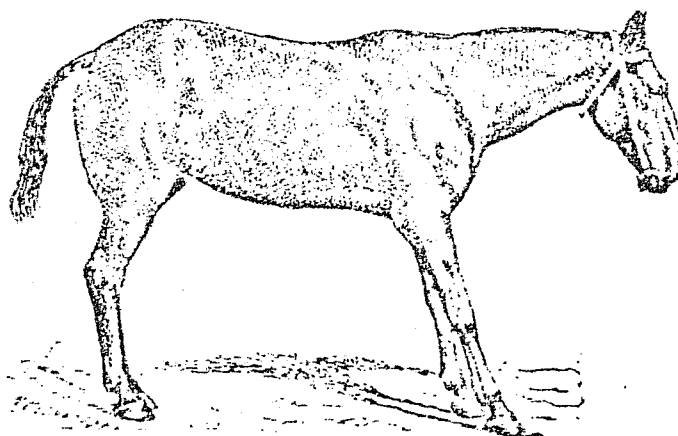
(Dial. ben. : *balgpijn, zakpijn*).

70. "Hooiveulen"

Een merrie kan zich wel eens zo dik eten dat het schijnt alsof zij drachtig is. Kent u daar een benaming voor ?

71. Hoefbevangenheid

Een vochtige ontsteking in de hoeflederhuid zonder ettervorming. Tengevolge van die pijnlijke ontsteking nemen de dieren een eigenaardige stand en gang aan. De oorzaak is meestal een afscheiding uit het bloed van giftige stoffen afkomstig van het maagdarmkanaal of uit de ontstoken baarmoeder. De aanleiding kan verschillend zijn, bijv. koud water drinken, overvloedig eten (bijv. als het paard zich toevallig heeft losgerukt in de stal) en ook het hevig hunkeren naar voorgeschoteld of verwacht voedsel.

a) Wat is de benaming van de aandoening ?

(Dial. ben. : *verwaaidheid, bewaaidheid, vervangenheid, verboeftheid*).

72. b) Men zegt : dat naard is/wordt ...

73. Tetanos

Deze ziekte die bij alle dieren en ook de mens voorkomt, wordt veroorzaakt door bacillen die via een wonde binnendringen en een giftig produkt afscheiden dat de bewegingszenuwen aantast waardoor de spieren een sterke krampachtige samentrekking vertonen. Het dier sterft door kramp van de ademhalings- en hartspeer.

74. Kolder

Door een verhoogde druk in de schedel tengevolge van een slepende hersenwaterzucht of een bloeding of een gezwel wordt het paard loom en suf en gaat het een eigenaardige houding aannemen : het kruist de voorpoten. De ogen zijn dof en het dier reageert nauwelijks nog op prikkels. Het zwijmelt meer dan het gaat. Deze slepende aandoening wordt in het Nederlands ook wel stille kolder genoemd. Kent u een dialectbenaming daarvoor ?

(Dial. ben. : *dom(me) kolder*).

75. Bij plotse verergering van de ziekte worden de dieren wild en gaan ze ronddraaien. Kent u een dialectbenaming voor deze aandoening ? De ziekte komt niet zoveel voor.

(Dial. ben. : *razende kolder*).

76. Grauwe staar (wet. ben. : cataracta)

Een vertroebeling van de ooglenzen of van het lenskapsel. Soms is de iris helemaal grijs verkleurd.

a) Hoe heet zo'n oog ?

77. b) Hoe heet een paard met zo'n oog ?

78. Maanblindheid

Een typische paardeziekte : met tussenpauzes die variëren van een week tot een jaar komt een ontsteking voor aan een oog, zelden aan beide ogen. Het dier is dan lichtschuw en ziet slecht. Geleidelijk nemen de symptomen af en kunnen na 14 dagen totaal verdwijnen. De chronische ziekte kan tot volledige blindheid leiden. Omdat de periode waarmee de ontsteking terugkomt soms (maar lang niet altijd) vier weken bedraagt is de ziekte vanouds ten onrechte geassocieerd met de maancyclus.

79. Strabismus

a) een loensend of scheel kijkend oog, o.a. door een eenzijdige verlamming van de oogzenuw.

80. b) een paard dat scheel kijkt.

81. Schuil, gezwollen tandvlees (wet. ben. : gingivitis)

Vooraf in de tandwisselingsperiode kan schuil voorkomen maar ook soms bij oudere dieren : het tandvlees en het slijmvlies van het harde gehemelte zijn sterk gezwollen. De oorzaak kan liggen aan het eten van te hard voeder, vreemde lichamen, bijtende stoffen of beschimmeld voedsel.

(Dial. ben. : *schuil, boon(e), benen*).

82. Haken op de tanden

Bij sommige paarden, vooral bij oudere, ontstaat een min of meer uitstekende hobbeligheid op de tanden ten gevolge van het ongelijk

afslijten. Tijdens het kauwen kunnen die uitstekende punten het slijmvlies van de wang of de tong kwetsen. Om dat te vermijden gaat het dier zeer voorzichtig en onvoldoende kauwen (ballen maken) wat vaak spijsverteringsstoornissen kan geven of onvoldoende benutting van het ingenomen voedsel en vermagering tot gevolg heeft.

a) Hoe heten de uitsteeksels op de tanden ?

83. b) Hoe noemt men het gebrekkig kauwen ?

84. Kramp

Onwillekeurige en pijnlijke samentrekking van een of meer spieren in de benen van het paard.

a) Het paard heeft ...

85. b) Het paard is ...

86. Ringbeen of forme

Een beenwoekering op het uiteinde van het kootbeen of op het kroonbeen, voelbaar onder de huid juist boven de hoof (de kroon). Deze aandoening veroorzaakt stijfheid van het kroongewricht en kreupelen.

(Dial. ben. : vormen, formen).

87. Brokkelhoef

Een hoof die door constitutionele aanleg of door andere oorzaken (eenzijdige voeding) gemakkelijk barst of brokkelt. De onderste delen van de hoofwand komen los.

88. Mok (wet. ben. : hypertrofische kootholte dermatitis)

Een huidziekte (eczema) in de kootholte, d. i. het achterste deel van de poot juist boven de hoof en onder de vetlok. In erge gevallen is er haaruitval en gaat de huid etteren.

(Dial. ben. : silt, mok, mopoten).

89. Rotstraal, hoofkanker (wet. ben. : pododermatitis chronica verrucosa sive ruigrans)

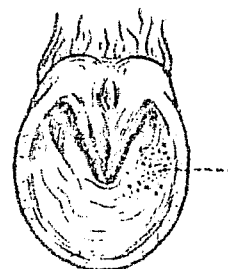
Een ontsteking van de voetzool (vooral bij zware paarden en meestal van de achterpoten), vaak veroorzaakt door langdurige stand in vochtige mest. De rotstraal begint meestal bij de straal : het hoorn van de straal en de voetzool komt stilaan los en weldra komt een deel van het levend weefsel bloot waarboven zich een kaasachtig-weke, etterachtige laag vormt die de aangroei van nieuw hoornweefsel belet. De aandoening kan zich uitwendig over de hele hoofzool uitbreiden. Ze wordt ten onrechte kanker genoemd.

(Dial. ben. : kankervoet, rotte schicht, ...).

90. Blein, steengal

Na het gaan van een lange afstand op een harde weg kunnen onder de zool van het paard bleinen of kneuzingen voorkomen, vooral bij paarden met een afgeplatte zool of wel met een hoge smalle hoof. Ze kunnen ook het gevolg zijn van een prangend hoefijzer.

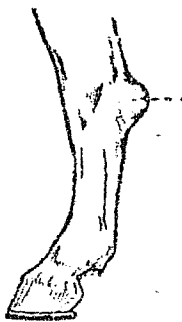
(Dial. ben. : bleinen, verhitte voet).

91. Vernageldheid

Wanneer de hoefsmid het paard beslaat kan een spijker te hoog in de hoornwand doordringen en zo het levend weefsel raken of doorboren. Dan gaat het paard uiteraard manken. In het dialect luidt dat dan : Het paard is ...

92. Dikke hak of piephak (fr. capelet)

Een zacht gezwel op de punt van het spronggewricht van de achterpoot (hiel, hak, dial. *garret* - fr. *jarret*) ten gevolge van opeenvolgende kneuzingen. Het komt meestal voor bij paarden die de gewoonte hebben achteruit te slaan tegen de trekknuppel of tegen het stalschutstel (sliet). Bij gebrek aan verzorging kan verettering voorkomen. Meestal veroorzaakt de aandoening geen kreupelgang, maar maakt wel het achteruitstappen pijnlijk en moeilijk. (Dial. ben. *mouw* ? *kakhiel*).

93. Slaper, ligger

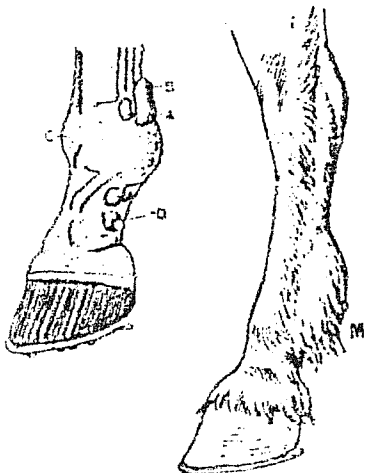
Op de voorbenen kan aan de knie (handwortelgewricht) ook zo'n zwelling ontstaan door de druk van het liggen. Hoe heet die ? (Dial. ben. *ligger*, *slaper*).

94. Spat (Eng. : bone spavin or Jack spavin)

Een chronische osteo-artritis (beenwoekering) in de onderste gewrichtsrijen van het spronggewricht. Ze spruit voort uit een lokale ontsteking op het been op de plaats waar een spierpees aan het been gehecht is en is veelal het gevolg van te grote inspanning vooral op jeugdige leeftijd. De beenwoekering kan tot een vuist groot worden en het gewricht vervormen. Het gevolg is kreupelheid en gebrek aan trekkracht.

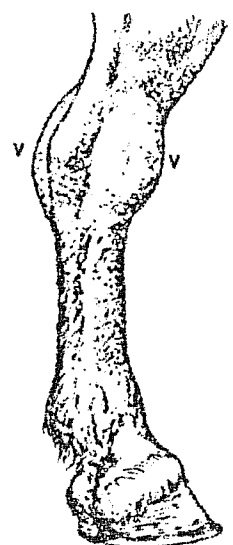
95. Gal, gewrichtsgal (wet. ben. hydrartrose)

Een vochtophoping in een peesschede of in een slijmbeurs. Gallen komen voor langs de pijp, achter de knie, de koot en de kogel.

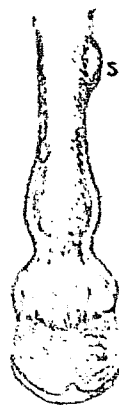
96. Kruisgal

Een speciale vorm is de kruisgal : een vochtophoping aan weerszijden van de achillespees in peesschede boven de hiel.

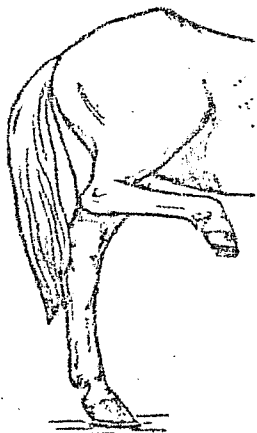

97. Schuifelbeen

Een beenwoekering in de groef tussen het pijpbeen (Fr. canon) en het schuifelbeen.

98. Hanetred (Fr. éparvin sec)

Bij deze zenuwaandoening plooit het paard één van zijn achterpoten bruusk naar boven zodat de kogel of de hoef (bijna) de buik raken. Daarna wordt het been weer even bruusk op de grond gezet met een harde klap. Het paard schijnt er niet onder te lijden en er is ook geen direkte oorzaak aanwijsbaar van deze onwillekeurige beweging die wel eens voorkomt bij kort wenden, achteruitgaan of ook wel bij stand op stal.

99. Klemhoef of klemvoet (fr. encastelure)

Een hoef met samengetrokken hoornkapsel : de achterste helft is te nauw en de verzenwand is naar binnen gebogen door een te geringe ontwikkeling van de straal (schicht). Dat komt bijna uitsluitend aan de voorpoten voor en veroorzaakt een voortdurende pijn en soms bleinen. Daardoor gaan de dieren bij voorkeur op de punt van hun hoef staan.

100. Schurft (wet. ben. : scabies)

Het paard kan onderhevig zijn aan verschillende soorten schurft die zich op verschillende plaatsen kunnen manifesteren. Wat is de algemene benaming voor schurft bij het paard ?

101. Zomerrui of zomereczeem

Een huidaandoening met sterke jeuk aan de manen en staartbasis. Komt alleen in de zomer voor. (Dial. ben. : manenschurft).

102. Schoftbuil door gareeldruk

Het zadel of het gareel kunnen te veel op de schoft drukken. Daardoor kan kneuzing ontstaan. Soms komt tussen vel en vlees een gezwel gevuld met vocht. De verettering ervan kan erge gevolgen hebben.

a) Hoe zegt men dat er plaatselijke kneuzing is door drukking ? Het paard is....

103. b) Hoe heet de schoftbuil ten gevolge van drukking ? (Dial. ben. : fontain, mol).

104. Dezelfde aandoening kan zich door gareeldruk op de boeg of borst voordoen.
Heeft die daar gelokaliseerde aandoening een naam ?
105. Door andere oorzaken o.a. door brucellose kan bij het paard een schoftbuil of buil in de nek ontstaan. Hoe heet zo'n buil ontstaan door een niet-uitwendige oorzaak ?
(Dial. ben. : *de mol*).
106. Door allerlei delen van het paardetui kan het huidhaar plaatselijk afgesleten zijn.
Hebben die kale plekken soms een naam ?
107. Wervelharen
In het huidhaar van het paard zijn er plekjes waar het haar in een andere richting is ingeplant. Kent u een benaming voor die plekjes ? (fr. *épi de cheval*).

ADEMHALINGSZIEKTEN :

108. Kortademigheid, dempigheid

Een gebrek van de ademhalingsorganen van het paard : door verminderde elasticiteit van de luchtblaasjes kan de ingeademde lucht niet volledig uitgeademd worden. Daardoor wordt de ademhaling sneller en stotend, en gaat ze gepaard met een sterke werking van de buikspieren.

a) Hoe noemt men de ziekte ?

109. b) Men zegt : dat paard is ...

110. Cornage

Een andere belemmering van de luchtwegen komt voort uit een aandoening van het strottehoofd. Door een zijdelingse verlamming ontstaat een vernauwing of vervorming van de stemspleet wat een piepend of ronkend ademen tot gevolg heeft. Bij rust en geringe inspanning is de aandoening meestal niet waar te nemen, maar wel bij grotere of lang volgehouden inspanning. Het is een koopvernietigend gebrek.

a) Hoe heet de aandoening ?

111. b) Men zegt : dat paard is ...

112. Verkoudheid, griep (wet. ben. : influenza)

Wat men traditioneel als verkoudheid of griep bestempelt is inderdaad meestal een besmetting door een van de verschillende paardeninfluenzavirussen.

a) Wat is de dialektbenaming ?

113. b) Men zegt : dat paard is ...

114. Daarnaast komt een zeer besmettelijke virusziekte voor (rhinopneumonitis), die bij het veulen de symptomen van een verkoudheid geeft (neusslijm en hoesten) en bij een drachtige merrie abortus veroorzaakt. Heeft deze ademhalingsaandoening bij het veulen een speciale naam ?

115. Droes (wet. ben. streptococcus equi)

Een besmetting door streptokokken meestal bij jonge dieren (van $\pm$ 6 maand tot $\pm$ 2 jaar). Het paard krijgt koorts, wordt algemeen

ziek en krijgt eerst een ontsteking van de neus- en oogslimvliezen. Daarna gaan de klieren in de keel zwellen en er ontstaat een absces dat na een 6-tal dagen openbreekt. Gewoonlijk verloopt de ziekte goedaardig. Bij complicaties kunnen etteringsprocessen voorkomen in de longen en andere inwendige organen.
(Dial. ben. : *strangeljoen, gourme, landziekte, droes, (goedaardig) snot*).

116. Kwade droes (wet. ben. : malleus)

Deze ziekte is zo goed als verdwenen in West-Europa en Noord-Amerika door systematische afslachting van zieke dieren. Meestal een slepende ziekte bij het paard. (Bij de ezel en de muilezel kan ze acuut verlopen). In sommige gevallen zijn lange tijd geen uitwendige tekens waar te nemen. Meestal is er uitvloeit van troebel slijm uit de neusgaten en op de neusslijmvliezen ontstaan zweren die met een stervormig litteken genezen. De keelklieren zijn opgezwollen maar breken niet uit zoals bij droes. Soms zijn er ook onderhuidse knobbels, vooral op de poten. In een vergevorderd stadium ontstaat bloedvergiftiging met de dood als gevolg in 2 à 3 dagen. Er bestaat geen vaccin tegen deze ziekte, die ook gevaarlijk is voor de mens (longaandoeningen).
(Dial. ben. : *kwaad snot, ...*).

116bis. Kent u nog andere ziektes of aandoeningen van het paard, waarvoor uw dialect een volksbenaming kent?

Wat is die naam? Wilt u de ziekte of aandoening even duidelijk omschrijven?

Z I E K T E N V A N H E T V A R K E N

117. Slingerziekte (wet. ben. : biggenenterotoxema)

Een primaire bakteriële ontsteking in het maag- en darmstelsel, waarbij bepaalde colibacillen gaan woekeren en giften vormen die aanleiding geven tot zenuwaandoeningen. De dieren zijn slap en gaan ronddraaien. De ziekte komt vooral voor bij biggen van 4 à 6 weken, vooral na dieet- of omgevingsveranderingen veroorzaakt een grote sterfte.

118. St.-Vitusdans (wet. ben. : chorea)

Een aandoening van het motorisch zenuwstelsel waardoor de dieren beven en onwillekeurige bewegingen maken.
(Dial. ben. : *bever*).

119. Ziekte van Aujeszky

Een besmettelijke virusziekte die bij het varken hersen- en rug-gemergontsteking veroorzaakt. De dieren zijn aanvankelijk wat ge-exciteerd en hebben jeuk, daarna hebben ze spierrillingen, evenwichtsstoornissen en dwangbewegingen. De ziekte komt vooral voor bij jonge dieren tussen vijf dagen en vier weken en veroorzaakt er een aanzienlijke sterfte. Bij oudere dieren is het ziekteverloop meestal mild.

120. Snuffelziekte (wet. ben. : atrofische rhinitis)

Een besmetting van de neuswegen die leidt tot onvoldoende groeien of misgroeiing van het neusbeen en de neusschelpen. De snuit ziet er daardoor korter uit dan normaal. De dieren hebben aanvankelijk hevige niesbuien en snuiven. Er vloeit slijm uit de neus, dat soms bloederig kan zijn. De ziekte komt maar weinig meer voor.
(Dial. ben. : *snuffelziekte*).

121. Vlekziekte

Een bacterieel besmettelijke ziekte die vroeger door het begraven van kadavers dikwijls inheems was op een bedrijf en dan af en toe vooral in de zomermaanden opflakkerde. De ziekte kan in een akute en in een milde vorm optreden. In de akute vorm hebben de dieren aanvankelijk hoge koorts en spijsverteringsstoornissen. Rode en daarna paarse vlekken komen voor op oren, borst, buik en dijen. Dikwijls gaan de dieren dood na drie, vier dagen; ze kunnen ook langzaam herstellen maar hebben dan gewoonlijk blijvende inwendige letsels zoals hart- en gewrichtletsels of ademnood. De milde vorm van de ziekte uit zich vooral in vierkante of ruitvormige vlekken van verschillende grootte op de huid, die rood zijn en boven de huidoppervlakte uitsteken.
(Dial. ben. : *varkensplaag*, *bobbelplaag*, *velplaag*, *plekkeplaag*, *St.-Antoniusvier*, *Toontjesvier*, *'t vier*, *'t ploon*, *de plane*, *koe-kenaas*).

122. Varkenspest

Een besmettelijke virusziekte die bij een eerste optreden op een bedrijf een hoge sterfte meebrengt (tot 80 %) en bij later optredende gevallen, door de immuniteit slechts 10 à 30 % sterftegevalen veroorzaakt. De symptomen van varkenspest zijn zeer gevarieerd : hoge koorts, wisselvallige eetlust, diarree of verstopping, hevige dorst, stijfheid van de spieren, vlekken op de huid, hoesten, ontstekingen in de mond en keel. Heel vaak gaat de ziekte gepaard met andere bacteriële besmettingen, zodat de symptomen weinig specifiek zijn.
(Dial. ben. : *varkensplaag*, *zwijnsplaag*, ...).

123. Mond- en klauwzeer

Hoe heet het "mond- en klauwzeer" bij varkens ? Heeft de ziekte soms een andere benaming dan bij runderen ?

124. Varkenspokken

Een virusziekte die bij het varken, vooral jonge biggen, de typische pokken_aandoening op de huid veroorzaken : vlekjes waar de huid ontsteekt en waar korstjes op komen. De kop is het meest aangetast, maar ook de onderbuik en de liesstreek. Typisch voor de varkenspokken is dat het virus door luizen kan worden overgedragen.

125. Varkensgriep, varkensinfluenza

Een akuit verlopende, sterk besmettelijke ziekte van het ademhalingsstelsel, die met hoge koorts verloopt en meestal bij jonge varkens vooral in het najaar en de winter voorkomt. Na het uitbreken van de ziekte gekenmerkt door hoge koorts en algemene ziekte-toestand treden de ademhalings symptomen vlug op : intens hoesten, ademnood en slijmuitvloeï uit neus en ogen. Vanaf de zesde dag treedt gewoonlijk verbetering op met vlugge genezing. De sterfte is gering.

(Dial. ben. : *koude, verkoudheid, griep, snot, ...*).

126. Kortademigheid, ademnood

Tengevolge van griep of andere ziekten kan het varken aan ademnood lijden. Hoe noemt men :

a) kortademigheid ?

127. b) het vlug en kort ademen in ziekte-toestand ?

128. c) een varken dat aan kortademigheid lijdt ?

129. Rachitis, Engelse ziekte

Ziekte van het beenderstel waarbij door vitaminengebrek onvoldoende kalkzouten in de beenderen worden afgezet, wat tot misgroeiing leidt.

130. Diarree

131. Diarree hebben

132. Kent u verschillende soorten diarree bij het varken ? Hoe komen ze voor en hoe heten ze ?

133. Een typische diarree is collibacillose bij biggen. Enkele dagen na de geboorte zijn de biggen lusteloos, ze hebben een bleke diarree met stinkende geur. Er is een grote sterfte ten gevolge van een te groot vochtverlies. Kent u een typische dialektbenaming voor deze ziekte ?

ZIEKTEN OF GEBREKEN I.V.M. DE VOORTPLANTING :

134. Hoe zegt men : verwerpen, te vroeg werpen, abortus ?

135. Kraamkoorts bij zeugen (wet. ben. : M.M.A.)

Koorts na het werpen, meestal gepaard gaand met baarmoederontsteking, uierontsteking en onvoldoende melkgift.

(Dial. ben. : *moer(e)*).

135bis. Kent u nog een andere ziekte of aandoening van het varken, waarvoor uw dialekt een volksbenaming kent ?

Wat is die naam ? Wilt u de ziekte of aandoening even duidelijk omschrijven ?

Z I E K T E N V A N H E T S C H A A P

136. Rotkreupel bij schapen

Besmettelijke ziekte bij schapen (en geiten) gelokaliseerd aan de voet, waarbij een groot deel van de hoef los komt door een ontstekingsproces onder de hoornlaag. Gewoonlijk zijn meerdere voeten aangetast. De ziekte komt meest voor in de lente en de herfst op vochtige weiden.

(Dial. ben. : *stinkpoten*).

137. Tussenklauwontsteking (wet. ben. : panaritium)

In de tussenklauwspleet ontstaat meestal na een kwetsuur een slepende ettering. De poot is pijnlijk, warm en gezwollen. Het dier mankt.

138. Mond- en klauwzeer

Een virusziekte die bij alle spleethoevigen voorkomt. Typische letsels zijn blaren in de mond en in de tussenklauwspleet.

139. Besmettelijke ecthyma

Een virusziekte die blaren op de lippen veroorzaakt die eerst een wratachtig uitzicht vertonen en daarna opdrogen in korsten. Ook de mond- en keelholte kan ontstoken zijn. Doorqaans milde ziekte. De symptomen op de lippen lijken sterk op die van mond- en klauwzeer.

(Dial. ben. *schuil spruw, bekschurft*).

140. Boutvuur

Een gasvormende ontsteking in de spiermassa van dij, schouder of bil. Als de ziekte voorkomt bij schapen kort na het lammeren is de klink en omgeving gezwollen en paars. De ziekte komt meest voor bij jonge schapen en heeft meestal een vlugge dodelijke afloop.

141. Bradsot

Een ziekte die vooral voorkomt bij overjaarse schapen en meestal 's winters door het grazen van bevroren gras. Dat veroorzaakt een maagontsteking waarin een bacterie (*Clostridium septicum*) zich zeer snel ontwikkelt, wat aanleiding geeft tot een snelle inwendige vergiftiging. Het ziekteproces duurt slechts enkele uren : de dieren eten niet meer, ze zonderen zich af, verslechteren zeer snel en sterven in enkele minuten tijd. De sterfte kan 10 tot 20 % van de toom bedragen. De ziekte komt in België zeer weinig voor.

142. Lammerdysenterie

Een ziekte die optreedt bij lammeren 2 à 3 dagen na de geboorte, in elk geval binnen de week. De lammeren zuigen niet meer en blaten voortdurend. Na enkele uren al blijven ze uitgeput liggen. De mest is bloederig of zwart. De ziekte is het gevolg van een besmetting van een bacterie (*Clostridium Welchii* type B) die een verzweriging teweegbrengt in de wand van de dunne darm.

143. Enterotoxemie van het schaap

Deze ziekte komt nogal eens voor bij schapen die een rijke voeding krijgen, hetzij op de weide of bij vetmesting en meestal bij jonge

dieren. Bij een lebmaagovervulling ontstaat door de zuurheid een uiterst geschikte kweekhaard voor een bacterie (*Clostridium Welchii* type D) die een inwendige vergiftiging veroorzaakt. Bij lijkschouwing blijken de nieren fel opgezet. De ziekte heeft een snel verloop, zelfs binnen enkele uren. Eerst vertonen de dieren sufheid, daarna springen ze plotseling op, draaien rond en vallen neer. Ze blijven liggen met achterover geslagen kop en maken spastische bewegingen. Daarop volgt coma en dood.
(Dial. ben. : *het bloed*).

144. Chronische polyarthritis bij lammeren

Een besmetting door de vlekziektebacil langs een wonde die zich bij het lam lokaliseert in één of meer gewrichten. Die zijn een weinig gezwollen en voelen warm aan. De dieren manken, eten weinig en vermageren. De ziekte duurt 2 à 4 weken.

145. Infectueuze pruritis of scrapie

De ziekte begint met een overprikkelbaarheid van het schaap. Daarna treedt een hevige jeuk op zodat de dieren geen rust meer kennen en niet meer eten. Ze schuren zich tegen alle voorwerpen en trekken wol uit. De dieren vermageren fel en blijven tenslotte liggen. Ze krijgen aanvallen als van vallende ziekte en worden stilaan lam op de achterhand. Het dier sterft na 2 à 5 maand. De ziekte komt weinig voor in België.

146. Miltvuur (wet. ben. : antrax)

Een zeer besmettelijke en gevaarlijke ziekte. De ziekte verloopt zeer snel. Soms sterven de dieren plots zonder voorafgaande verschijnselen en met krampachtige stuipen. Ofwel krijgt het dier hevige koorts- en pijnaanvallen. De slijmvliezen zijn hoog roodblauw gekleurd, de urine kan bloederig zijn en ook uit aars en klink kan bloed vloeien. Het dier sterft dan in 1 of 2 dagen. Bij het slachten blijkt dat de milt enorm opgezet is. De ziekte wordt verwekt door een sporenvormende bacil, zodat de smetstof jarenlang in de bodem kan blijven.
(Dial. ben. : *kool, koolvier, miltvier, vier*).

147. Schapenpokken

Een virusziekte die bij het schaap niet alleen op de huddelen zonder wol de klassieke ontstoken vlekjes met later korsten op veroorzaakt; meestal gaan de pokken ook gepaard met een besmetting van inwendige organen, bij uitsteking van de longen.

148. Besmettelijke agalactie bij het schaap

Na het werpen heeft het schaap koorts, ontsteking van de uier, ogen en gewrichten. De melkgifte stopt; in plaats daarvan is er etterige afscheiding.

149. Besmettelijk verwerpen bij schapen

150. Drachtigheidstoxicose of ketonemie

Akute stofwisselingsstoornis bij een drachtig schaap, vooral op het einde van de dracht en bij een zware dracht (twee- of drieling). Bij gebrek aan voedsel wordt te veel eigen weefsel of vet verbrand, waardoor het dier uitgeput raakt en niet meer recht kan. Sterfte volgt.

150bis. Kent u nog een andere ziekte of aandoening van het schaap, waarvoor uw dialect een volksbenaming kent ?

